

Position paper BO Akkerbouw
Rondetafelgesprek "Mondiale voedselzekerheid in tijden van oorlog"
Tweede Kamer, 10 mei 2022

Akkerbouw als spil in mondiale voedselzekerheid

De akkerbouw vervult een spilfunctie in de mondiale voedselzekerheid met de teelt van belangrijke voedselgewassen. De Nederlandse akkerbouw heeft daarin een speciale positie met een relatief grote nadruk op uitgangsmateriaal (pootaardappelen en zaden), zetmeel- en consumptieaardappelen, suikerbieten en groentegewassen. In ons land spelen granen en oliegewassen een beperkte rol, terwijl die in andere landen (waaronder Oekraïne) juist de hoofdrol spelen.

1. In hoeverre voorziet u de komende maanden problemen in de voedselzekerheid (in Nederland, de Europese Unie en/of mondiaal) als gevolg van de oorlog in Oekraïne?

Ons beeld voor de komende maanden is dat er vooralsnog voldoende voedsel beschikbaar zal zijn, maar dat stijgende prijzen problemen gaan opleveren voor mensen met lage inkomens. We brengen daarbij graag een onderscheid aan in de drie genoemde niveaus:

- Nederland: we zien stijgende prijzen voor voedsel als gevolg van gestegen kosten en tijdelijk beperkte beschikbaarheid van producten waarvoor we sterk afhankelijk zijn van Oekraïne en Rusland maar waar wel alternatieven voor zijn (zonnebloemolie);
- EU: naast de voor Nederland genoemde zaken zien we op EU-niveau ook problemen in de aanvoer van voldoende veevoer en plantaardige oliën;
- Mondiaal: we zien met name problemen ontstaan in landen die voor de import van tarwe sterk afhankelijk zijn van Oekraïne en/of Rusland. De stijgende prijzen zullen leiden tot situaties waar voedsel voor minder mensen betaalbaar is, wat dan leidt tot honger.

2. Wat zijn de belangrijkste oorzaken daarvan?

Op de korte termijn is het wegvallen van de import uit Oekraïne en Rusland het grootste probleem. De oorlog in Oekraïne heeft daarnaast twee trends versterkt, namelijk de stijging van de kosten voor kunstmest en de stijging van de energieprijzen. Daarnaast was er al krapte op het gebied van de wereldwijde logistiek (containervervoer), waardoor kosten voor transport afgelopen jaren ook flink zijn gestegen. Daarmee wordt al het voedsel snel duurder, wat met name voor arme mensen een probleem is omdat zij een relatief groter deel van hun inkomen aan voedsel kwijt zijn.

Door de stijgende voedselprijzen zijn al de eerste signalen waargenomen van protectionisme, zoals de maatregelen van Indonesië om de export van palmolie te beperken (zie [dit artikel](#)). In de EU nam Hongarije al begin maart maatregelen met betrekking tot de export van granen (zie [dit artikel](#)). Protectionisme is een groot gevaar, omdat er op dit moment nog voldoende voedsel in de wereld is. Met vrije handel kan het voedsel naar de plekken wordt gebracht waar het nodig is. Beperkingen in de handel zorgen ervoor dat vraag en aanbod minder goed op elkaar aansluiten, met gevolgen voor de voedselzekerheid.

Daarnaast speelt mee dat boeren door de stijgende kosten wereldwijd proberen om zo zuinig mogelijk om te gaan met energie en vooral met kunstmest. Dat klinkt misschien positief, maar dat betekent dat boeren voorsorteren op een lagere oogst (zie [dit artikel](#)). Hoewel dat voor de komende maanden niet meteen tot effecten op de voedselzekerheid zal leiden, is dat waarschijnlijk wel het geval voor de periode erna.

3. Welke mogelijkheden ziet u om die problemen op te lossen?

We willen hierbij graag onderscheid maken tussen wat Nederland zelf kan doen en wat met name op EU-niveau dient te gebeuren.

Nederland:

- Versneld fossielvrij maken van agrarische sector. Bijvoorbeeld met de inzet op meer opwekking van duurzame energie, het elektriciteitsnet op het platteland ontlasten met slimme grids, het elektrificeren van bedrijven, het opslaan van stroom op bedrijven en starten met pilots voor het kleinschalig maken van waterstof (voor tractors en groene kunstmest). Wij pleitten hier al voor in onze Klimaatagenda Akkerbouw uit 2018 (zie pagina 12 van [onze agenda](#));
- Uitvoeren van de in 2019 gemaakte afspraken uit het Klimaatakkoord (hoofdstuk [Landbouw en landgebruik](#), paragraaf C4.5.3 Landbouwbodems en vollegrondsteelt) waarvoor het ministerie van LNV verantwoordelijk is en die bijdragen aan minder kunstmestgebruik. Het gaat om de afspraken in de genoemde paragraaf over een gewasderogatie (afspraken e en u), een investeringsregeling voor precisielandbouw (afpraak k) en een stimuleringsregeling voor mestopslagen (afpraak m);
- Erkennen van de voedingsindustrie als een cruciale sector in beleid dat betrekking heeft op de Nederlandse energievoorziening, waaronder het Bescherm- en Herstelplan Gas, om ervoor te zorgen dat voedselproductie in alle omstandigheden wordt gecontinueerd;
- Verplichte terugwinning van fosfor uit rioolwaterzuiveringsinstallaties en meer onderzoek naar het gebruiken van humane meststoffen;
- Vervroegde uitbetaling van (EU-)subsidies aan boeren, zodat zij voldoende financiële ruimte hebben om hun gewassen optimaal te verzorgen;
- Impuls geven aan organisaties zoals Agriterra die mensen in andere landen helpen om te werken aan de voedselzekerheid aldaar.

EU:

- Inzet op het openhouden van grenzen voor handel in voedsel, zowel binnen de EU als met handelspartners buiten de EU;
- Opstellen van een strategie voor de teelt van oliegewassen (zoals koolzaad). Op dit moment is er wel een dergelijke strategie voor eiwit maar niet voor plantaardige olie;
- Hergebruik van stikstof uit o.a. mest en vergisting ([RENURE](#)) breed mogelijk maken, ook in de plaats van kunstmest.

4. Wat zijn uw verwachtingen omtrent de lange termijn impact van de oorlog in Oekraïne op de voedselzekerheid?

De oorlog heeft voor een aantal nieuwe ontwikkelingen gezorgd, maar ook een aantal trends versterkt, waaronder de stijgende prijzen voor energie en kunstmest. Hoewel tijdelijke effecten zoals een tekort van zonnebloemolie weer kunnen verdwijnen, is het de verwachting dat de kosten voor kunstmest en energie ook op langere termijn hoog zullen blijven. Het gebruik van fossiele brandstoffen door de agrarische sector was al een punt van aandacht, maar is nu prioriteit geworden. Dit onderwerp zal, gekoppeld aan klimaat en ook passend binnen de Europese Green Deal, meer aandacht krijgen.

Daarnaast is de verwachting dat bepaalde ketens korter zullen worden, zoals die van biologisch veevoer. Bedrijven zullen er meer naar streven om hun grondstoffen binnen de EU te kunnen betrekken en zullen minder afhankelijk willen zijn van landen buiten de EU. Daarmee in samenhang lijkt het passend dat de EU de eigen voedselvoorziening meer als strategisch belang gaat beschouwen. Nederland dient daartoe scherper in beeld te brengen wat de eigen rol is binnen de voedselvoorziening van de EU.